

Primavera 2015

By the people? Possibilitats i límits d'un procés constituent crowdsourced ¹

Joan Balcells

Professor als Estudis de Dret i Ciència Política
Universitat Oberta de Catalunya

Albert Padró-Solanet,

Professor als Estudis de Dret i Ciència Política
Universitat Oberta de Catalunya

Fins a quin punt les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) poden contribuir en l'elaboració d'un document polític tan important com són les constitucions? Un document que haurà d'establir quins són els actors, les institucions, i els càrrecs que hauran de prendre les principals decisions polítiques d'una comunitat i dir quines seran les regles que hauran de regir la seva existència i les seves relacions. És factible realitzar un document inevitablement complex a partir de la cooperació de les masses? La gent sense coneixement especialitzat pot proposar i discutir sobre aquestes qüestions amb peu d'igualtat amb els experts? Seran millors, més acceptades i legítimes entre la comunitat que haurà de complir amb les lleis i regulacions originades a partir d'aquesta constitució? Aquest article tracta algunes de les qüestions que plantegen aquestes preguntes.

La mutació de les TIC en el que s'ha anomenat la revolució de la Web 2.0, i la seva difusió gairebé universal en les capes més dinàmiques de la població, han fet que la participació col·lectiva de les masses hagi superat límits que fins ara semblaven infranquejables. Autors com Shirky (2009, 2010) Benkler (2006) o Tapscott i Williams (2006, 2010) ofereixen multitud de casos que mostren convincentment com les TIC han ajudat a crear béns col·lectius i estan canviant tant la forma com els ciutadans i els consumidors es relacionen entre ells com amb les administracions públiques i les empreses. Aquest comportament col·laboratiu de les masses aparentment va contra les prediccions de la lògica de l'acció col·lectiva, que suposa que, com més gran sigui un grup, menor serà la participació dels seus membres, ja que tindran més incentius a fer de free-riders.

Però l'anàlisi de Lev-On i Hardin (2006) ja va mostrar que, en realitat, els fenòmens de col·laboració poden ser encaixats i explicats sense massa dificultat dins d'una versió racional (no estricta) de l'acció col·lectiva. L'espectacular disminució dels costos de comunicació que impliquen la utilització de les TIC han permès el contacte entre grans grups de població amb interessos compartits. El creixement enorme dels membres del grup d'interès i la seva heterogeneïtat farà possible que –encara que la població que es mobilitza sigui sempre relativament molt poca – en molts casos, ara esdevindrà possible superar el llindar que permeti la provisió efectiva dels béns col·lectius valorats pel grup.

De fet, gran part dels exemples de provisió de béns col·lectius que presenten Shirky, Benkler, Tapscott i Williams s'expliquen sobretot per la capacitat per cooperar a partir d'una agregació simple dels comportaments dels participants. Un exemple d'activisme polític basat en simple agregació de comportaments individuals és la signatura de peticions a través plataformes informàtiques com Change.org. Però les TIC, amb la seva capacitat de coordinar i d'implicar també es troben a a base d'un tipus d'activisme molt més costós i rellevant com és l'onada de moviments polítics democràtics radicals que s'iniciaren amb les primaveres àrabs i s'escamparen amb fenòmens com el 15-M o Occupy Wall Street.

Evidentment, la tasca d'elaborar una constitució és més complexa que l'agregació de les aportacions individuals en el que s'ha anomenat les "multituds" o les "masses" intel·ligents (Rheingold 2002). En la constitució cada peça que la compona implica un coneixement especialitzat i –en conjunt– han de resultar en un tot coherent; no pot ser reduïda a una simple agregació d'aportacions. La col·laboració dels usuaris a través d'Internet ha fet possible la posada en marxa de projectes que rivalitzen en complexitat i especialització la realització d'un text constitucional. Per exemple, la realització cooperativa de programació de codi obert –com el sistema operatiu Linux– mostra que és possible desenvolupar un coneixement especialitzat col·laborativament – tot i que requereix una jerarquia i una coordinació centralitzada (Lev-On i Hardin 2007),

Ara bé, el repte clau en l'elaboració d'una constitució no és tant la dificultat tècnica de coordinar una tasca complexa, com el desacord i el conflicte produïts per la inexistència de criteris objectius compartits pels membres del grup. La Viquipèdia és l'exemple perfecte d'aquest tipus de problema. Els articles de l'enciclopèdia, que no són políticament conflictius, són resolts a través de proves empíriques i arguments racionals. La correcció i la fortalesa de les proves és el que compta, no la reputació, autoritat o jerarquia de l'autor de la proposta. En canvi, per tractar l'escriptura els articles conflictius s'han hagut de desenvolupar regles detallades que permetessin mitigar el conflicte i estabilitzar les entrades (Jemelniak 2014).

En el desenvolupament d'una llei –o d'una llei de lleis, com la constitució– els conflictes polítics són inevitables (si no fos així, no es legislaria sobre aquestes qüestions!). Per fer una wiki-constitució s'hauria d'establir les regles formals per ordenar i resoldre els conflictes. Idealment, un sistema informàtic pot ajudar en la interacció i debat d'un grup il·limitat d'individus. Hi ha hagut intents de crear programes que incorporin les regles parlamentàries per permetre la deliberació i la presa de decisions en grups virtuals (Schuler 2010). Però aquests experiments només s'han fet en grups petits, i les experiències d'agregació massiva amb eines informàtiques –com, p.e., les eines d'implicació i debat que estan fent servir nous partits polítics com Podem, Reddit o Appgree– són problemàtiques perquè no ofereixen les garanties d'igualtat en la participació dels individus i en la consideració de les diferents alternatives, és a dir, les propietats que contribuirien a que la constitució resultant fos considerada adequada i legítima.

Tradicionalment, l'encàrrec de redactar la constitució l'assumia una assemblea constituent, integrada per representants polítics als qual es delega la funció de deliberar i de posar negre sobre blanc l'articulat del text, i en que és imprescindible que es faci amb la màxima cura i amb totes les garanties possibles. L'exclusió de les multituds en aquest procés té una de

les referències clàssiques en les paraules de Madison (Federalist 55): “encara que tots els ciutadans atenencs fossin un Sòcrates, totes les assemblees atenengues continuarien sent una massa”.

Actualment, es desitja donar major protagonisme a l'opinió pública en el redactat constitucional per incrementar la representativitat del cos de redactors, però és veu complicat que es pugui retenir la capacitat de deliberació. Fishkin (2011) plantejava el trilema democràtic que fa impossible tenir simultàniament igualtat política, participació de masses i deliberació. La solució d'Elster (2013) al trilema és un procés amb diferents fases i diferent grau de participació de les masses: com en un rellotge de sorra, el debat públic és més ampli al principi, en la discussió de propostes, o al final, en la ratificació, però la fase de redactat del text, com la part central del rellotge, ha de ser necessàriament més restringit per garantir unes condicions òptimes per a la deliberació.

La reforma constitucional islandesa (per cert, fallida) va ser interessant perquè va utilitzar les TIC per eixamplar la fase deliberativa central (Landemore 2014). Es tracta d'un experiment insòlit tant des del punt de vista de la política comparada, com pel context social en el que es va produir. En el procés de redacció, els 25 ciutadans del consell constitucional, penjaven esborranys d'articles a Internet i recollien informalment el feedback, l'opinió i els suggeriments dels ciutadans a xarxes socials com Facebook o Twitter, o en correus electrònics. Es va parlar, d'una constitució basada en la filosofia del crowdsourcing. En un plantejament radicalment contrari a Madison, l'obertura al públic, lluny de generar un caos tumultuós, pot servir per optimitzar la intel·ligència humana aprofitant l'aportació col·lectiva d'idees.

Els membres del consell feren transparents les seves decisions publicant “posts” a Internet, i convidaven a l'audiència a enviar comentaris. L'intercanvi amb el públic permetia confrontar periòdicament esborranys amb l'opinió ciutadana i incorporar propostes i suggeriments. Aquesta lògica de funcionament és semblant a un blog. Un plantejament més radical hauria estat optar per un model “wiki”. És a dir, convertir el text constitucional en un text totalment obert a construir col·lectivament entre tots els ciutadans, a través d'un protocol decisonal similar al que existeix en la comunitat de la Wikipedia.

Un problema de la participació a través de les TIC és la representativitat. Les opinions dels ciutadans que s'expressen a través de les TIC, recullen la sensibilitat i la pluralitat d'idees de tota la població? És legítim deixar que el text constitucional que ha de ser vàlid per al conjunt de la població, quedi en mans de participants auto-seleccionats? En la producció d'un software actualitzat, per exemple, l'auto-selecció pot ser un bon criteri, però no per elaborar una constitució (altres opcions, com el sorteig o l'elecció de representants poden ser normativament millors). En el cas islandès, el problema de la divisòria digital no sembla gaire greu, ja que es tracta d'una societat amb un ús d'internet i de xarxes socials molt superior a la mitjana europea, però en societats com la nostra, pot tenir un impacte notable. Un problema derivat del biaix en la participació, producte de l'autoselecció i la divisòria digital, és la reducció de punts de vista i opinions contraposades la qual cosa dificulta una deliberació efectiva i ponderada .

El problema de l'auto-selecció és menor en el model blog de l'exemple islandès ja que els participants només poden adreçar comentaris o suggeriments al consell constituent, el qual reté el monopoli de la redacció constitucional en representació dels ciutadans. Per contra, la participació ciutadana pren més força en el model wiki, en la mesura que tots els ciutadans són potencialment codecisors i coreactors del text. No està clar fins a quin punt en el model blog els suggeriments aportats pels ciutadans són tinguts en compte i quin impacte tenen en el redactat final, més enllà de servir com a brainstorming. És possible que un mecanisme d'aquest tipus animi la gent a expressar les seves opinions i a sentir-se partícip del procés, però també és possible pensar el contrari, ja que els ciutadans poden percebre que la seva contribució només té un valor simbòlic.

En definitiva, les TIC obren nous espais i formes de participació i d'acció col·lectiva fins ara inimaginables. La pregunta ja no és si la participació de les masses en un procés políticament complex, com és el redactat d'una constitució, és tècnicament possible o no, sinó si resulta desitjable i, si és així, amb quines condicions.

Referències

BENKLER, Y. 2006. *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*. New Haven and London: Yale University Press.

ELSTER, J. 2013. *Securities Against Misrule: Juries, Assemblies, Elections*. Cambridge: Cambridge University Press.

FISHKIN, J.S. 2011. Deliberative Democracy and Constitutions. *Social Philosophy & Policy*, vol. 28, no. 1, pp. 242-260. ISSN 02650525. DOI.

LANDEMORE, H. 2014. Inclusive Constitution-Making: The Icelandic Experiment. *Journal of Political Philosophy* [en línea], [Consulta: 3 febrero 2015]. ISSN 1467-9760. DOI 10.1111/jopp.12032.

LEV-ON, A. y HARDIN, R. 2007. Internet-Based Collaborations and Their Political Significance. *Journal of Information Technology & Politics*, vol. 4, no. 2, pp. 5-27. ISSN 1933-1681, 1933-169X. DOI 10.1080/19331680802076074.

JEMIELNIAK, D. 2014. *Common Knowledge?: An Ethnography of Wikipedia*. S.l.: Stanford University Press. ISBN 9780804789448.

RHEINGOLD, H. 2002. *Smart mobs : the next social revolution*. Cambridge, Mass: Perseus.

SHIRKY, C. 2009. *Here Comes Everybody: How Change Happens when People Come Together*. London: Penguin UK. ISBN 9780141919478.

SHIRKY, C. 2010. *Cognitive Surplus: How Technology Makes Consumers into Collaborators*. London: Penguin. ISBN 9781101434727.

SCHULER, D. 2010. Online Deliberation and Civic Intelligence. En: D. LATHROP y L. RUMA (eds.), *Open Government: Collaboration, Transparency, and Participation in Practice*. Beijing Cambridge: O'Reilly Media, Inc., ISBN 9781449388805.

TAPSCOTT, D. y WILLIAMS, A.D. 2006. *Wikinomics : how mass collaboration changes everything*. New York: Portfolio. ISBN 1591841380 9781591841388.

TAPSCOTT, D. y WILLIAMS, A.D. 2010. *Macrowikinomics: New Solutions for a Connected Planet*. Toronto Ontario: Penguin. ISBN 9781101443583.

